

PRÍSPEVOK K POZNANIU ÔS A KUTAVIEK (HYMENOPTERA: VESPIDAE ET SPHECIFORMES) V HRONSKEJ A ŽITAVSKEJ NIVE

Vladimír Smetana

Tekovské múzeum, Sv. Michala 40, 93469 Levice
E-mail: vladimir.smetana@muzeumlevice.sk

Abstract:

Smetana V. 2013: Contribution to the knowledge of the wasps and sphecoid wasps (Hymenoptera: Vespidae et Spheciformes) in the Hronská niva and Žitavská niva floodplains. Acta Musei Tekovenss Levice 9: 31 – 41.

The paper presents results of investigation on wasps and sphecoid wasps (Hymenoptera: Vespidae et Spheciformes) in the Hronská niva and Žitavská niva floodplains. The individual species and the sites of their occurrence in the study area are described.

Altogether 21 species from wasps (Vespidae) and 31 species from sphecoid wasps (Spheciformes) were recorded. Noteworthy are findings of *Polistes bischoffi*, *Polistes gallicus*, *Antepipona orbitalis*, *Allodynerus delphinalis*, *Eumenes sareptanus insolatus*, *Ammophila heydeni*, *Liris niger*, *Miscophus bicolor*, *Trypoxylon fronticorne*, *Gorytes quadrifasciatus* and *Cerceris ruficornis* which are considered to be rarer species.

Key words: wasps, sphecoid wasps, faunistics, Hronská niva floodplain, Žitavská niva floodplain, south Slovakia.

ÚVOD

Počas riešenia viacerých výskumných úloh v zbernom regióne Tekovského múzea sme venovali pozornosť aj významným skupinám blanokrídlavcov – osám (Vespidae) a kutavkám (Spheciformes). Až na niekoľko výnimiek (SMETANA et. al. 1992, DVOŘÁK 2007) však poznatky z územia Hronskej nivy neboli doposiaľ publikované. Najstaršie z údajov prezentovaných v tomto príspevku pochádzajú z 80. rokov 20. storočia. Boli získané v okolí Levíc a v priebehu V. západoslovenského tábora ochrancov prírody (Kamenín 1986). Viaceré lokality sme navštevovali v rokoch 1990-1994, počas výskumu flóry a vybraných skupín entomofauny vo fragmentoch lužného lesa a ramennej sústavy na alúviu dolného toku Hrona. Časť poznatkov bola získaná aj v rámci celoeurópskeho projektu štúdia rozšírenia spoločenských ôs metódou pivných pascí,

ktorého výsledky boli sumarizované v už citovanej práci Dvořáka. Najnovšie údaje získané priamo v Leviciach (z roku 2009) súvisia s prípravou monografie mesta.

Lokality Žitavskej nivy sme sledovali v rokoch 2003 a 2004. Prezentované poznatky nadväzujú na štúdiu (SMETANA in press) o čmeľoch tohto veľmi zaujímavého územia.

CHARAKTERISTIKA SKÚMANÉHO ÚZEMIA A JEDNOTLIVÝCH LOKALÍT

Hronská niva i Žitavská niva sú podcelkami rozľahlého geomorfologického celku Podunajská pahorkatina. Predstavujú ploché, relatívne úzke údolia (orientované približne v smere sever-juh) na dolných tokoch Hrona a Žitavy. Oddelujú od seba vyššie položené podcelky Podunajskej pahorkatiny. Hronská niva sa nachádza medzi Ipeľskou a Hronskou pahorkatinou, Žitavská niva oddeľuje Hronskú a Žitavskú pahorkatinu. Nadmorská výška územia je veľmi malá, pohybuje sa v rozmedzí 120 – 170 m n.m.

Z klimatického aspektu patrí toto územie do teplej oblasti, suchej podoblasti a v rámci nich do teplého, suchého okrsku s miernou zimou. Priemerná teplota vzduchu v júli tu dosahuje 20 °C, počet letných dní (s maximálnou teplotou 25 °C a vyššou) je okolo 70. Priemerný ročný úhrn zrážok sa pohybuje v rozmedzí 550 – 600 mm. Fytogeograficky je územie súčasťou oblasti panónskej flóry (*Pannonicum*) a v rámci nej patrí do obvodu eupanónskej xerothermnej flóry (*Eupannonicum*).

Počas výskumnej činnosti sme na území Hronskej a Žitavskej nivy navštívili spolu 12 lokalít. V nasledujúcom texte podávame ich prehľad a stručnú charakteristiku. V zátvorke za názvom lokality uvádzame číslo mapového poľa DFS v ktorom sa nachádza.

A. Hronská niva

Lok. č. 1, Levice (7777 a 7877)

Rozličné typy stanovišť (parky, záhrady, sídliská, plochy ruderálnej vegetácie atď.) priamo v intraviláne Levíc i hrádze v neďalekom chránenom areáli (CHA) Levické rybníky, porastené bylinnou a krovinnou vegetáciou, miestami so solitérnymi stromami.

Pozn.: Katastrálne územie Levíc sa rozkladá nielen na území Hronskej nivy, ale aj Ipeľskej pahorkatiny. Z lokality Levice prezentujeme v tomto príspevku iba údaje, ktoré sa viažu k Hronskej nive. Poznatky získané v Ipeľskej pahorkatine budú prezentované samostatne v inej štúdií.

Lok. č. 2, Nový Tekov (7777)

Brehové porasty Hrona v bezprostrednej blízkosti obce.

Lok. č. 3, Tekovský Hrádok (7877)

Nevelký fragment lužného lesa, tvoreného vrbou bielou (*Salix alba*) a výslnné biotopy na upravenom brehu Hrona pri obci.

Lok. č. 4, Jur nad Hronom (7877)

Vřbovo – topoľové brehové porasty i otvorenejšie malé lúčne plochy po oboch brehoch Hrona, v blízkosti starého cestného mosta cez túto rieku.

Lok. č. 5, Svodov (7977)

Hodnotný komplex biotopov mäkkého lužného lesa s mŕtvym ramenom Hrona. Nachádza sa na pravom brehu rieky, medzi Šarovcami a Svodovom. K lokalite patria aj otvorenejšie trávnaté spoločenstvá so solitárnymi vřbami a topoľmi, využívané čiastočne ako pasienky.

Lok. č. 6, Źeliezovce (7978)

Brehové porasty a fragmenty vřbovo – topoľového lesa so zanikajúcimi mŕtvymi ramenami na ľavej strane Hrona pod mestom Źeliezovce.

Lok. č. 7, Vozokanský luh (7978)

V súčasnosti najzachovalejší komplex vřbovo – topoľových lužných lesov na dolnom toku Hrona (jeho časť bola vyhlásená za PR) s pomerne bohatou ramennou sústavou. Na odlesnených plochách v blízkosti regulovaného hlavného toku sa uplatňuje xerothermná vegetácia.

Lok. č. 8, Hronovce (na styku polí 7977 a 7978)

Lokalita predstavuje zachovalú časť štvrt'ohornej riečnej terasy Hrona, medzi južným okrajom Źeliezoviec a Hronovcami. Má výšku približne 10 m a strmo ohraničuje pravostrannú nivu rieky. Je porastená teplomilnou, pravidelne kosenou (v období realizácie výskumnej činnosti) vegetáciou lúčneho charakteru. Čelo terasy predstavuje hlinitá stena, ktorá vznikla príležitostne prebiehajúcou ťažbou.

Lok. č. 9, Kamenín (8177)

Lokalitu predstavujú vřbovo – topoľové brehové porasty v oblasti ostrova Hrona a slaniskové biotopy (NPR Kamenínske slanisko, PR Čistiny) v blízkosti obce.

B. Źitavská niva**Lok. č. 10, Gedra (7875)**

Lokalita je známa aj ako Hentekova lúka. Nachádza sa neďaleko maličkej osady Gedra, v priestore medzi regulovaným tokom Źitavy (tečie necelý 1 km západne) a zvyškom bývalého koryta rieky („Stará Źitava“). Predstavuje zamokrené, na jar zaplavované lúčne biotopy.

Lok. č. 11, Maňa (7875)

Lokalita je situovaná V od regulovaného toku Źitavy, medzi Veľkou Maňou a Vlkašom. Veľká časť pôvodne rozsiahlejších mokradných stanovišť tu padla za obeť melioračným úpravám a následnému rozoraniu. Najcennejší segment predstavuje silne zazemnený zvyšok pôvodného koryta Źitavy s priláhlými lúčnymi priestormi.

Lok. č. 12, Mojzesovo (7875)

Nachádza sa na styku Źitavskej nivy a Źitavskej pahorkatiny, medzi Mojzesovom a osadou Malá Maňa. Predstavuje umelú terénnu depresiu (hliník). Na jej dne sa nachádzajú miniatúrne vodné plochy, svahy sú porastené xerothermnou bylinnou vegetáciou.

MATERIÁL A METÓDY

Dokumentálny materiál sme získavali individuálnym odchytom pomocou entomologickej sieťky, čiastočne aj šmýkaním bylinnej vegetácie. Prednostne sme sa zamerali na spoločenské osy (Polistinae et Vespinae), príležitostne sme odchytávali aj murárky (Eumeninae) a kutavky (Spheciformes). Na determináciu sme použili predovšetkým práce autorov DVOŘÁK & ROBERTS (2006) - pre spoločenské osy, SCHMID-EGGER (2004) - pre murárky a DOLLFUSS (1991) - pre kutavky. Nomenklatúra jednotlivých taxónov vychádza z práce BOGUSCH et al. (2007). Materiál v celom rozsahu zberal a determinoval autor príspevku. Deponovaný je v zbierkach Tekovského múzea v Leviciach.

VÝSLEDKY

Na skúmanom území sme spolu zaznamenali 21 druhov ôs a 31 druhov kutaviek. Štyri druhy ôs patria do podčeleďade Polistinae, 7 do podčeleďade Vespinae a 10 do podčeleďade Eumeninae. V nasledujúcom texte uvádzame ich prezenciu na navštívených lokalitách a stručnú charakteristiku. V prípade vzácných nálezov sociálnych ôs a u všetkých murárik i kutaviek je popri čísle príslušnej lokality uvedený aj dátum zberu a počet získaných exemplárov.

Fam. Vespidae

Subfam. Eumeninae

Odynerus melanocephalus (GMELIN, 1790)

je na Slovensku rozšírený hlavne v teplejších oblastiach, miestami býva pomerne častý. Zistený na lok. č. 8 (24.V. 1992, 1♀).

Odynerus reniformis (GMELIN, 1790)

sa u nás vyskytuje najčastejšie v teplých nižších polohách. Obľubuje piesočnaté oblasti. Zaznamenaný na lok. č. 8 (16.V. 1994, 1♀; 18.V. 1994, 1♂).

Antepipona orbitalis (HERRICH-SCHAEFFER, 1839)

je vzácnym druhom najteplejších nížin a pahorkatín. Zistený bol na lok. č. 12 (12.VI. 2003, 1♀).

Allodynerus delphinalis (GIRAUD, 1866)

sa u nás vyskytuje roztrúseno v teplých oblastiach. Zaznamenaný na lok. č. 9 (19.VII. 2008, 1♂) a č. 11 (28.VII. 2003, 1♂).

Ancistrocerus gazella (PANZER, 1798)

patri k najhोजnejším druhom murárik. Do roka má dve generácie. Jeho prítomnosť sme registrovali na lok. č. 1 (6.VI. 2000, 1♀), č. 5 (3.VII. 1990, ♀) a na lok. č. 9 (19.VII. 2008, 1♀).

Ancistrocerus parietum (LINNAEUS, 1758)

je častým druhom nižších a stredných polôh. Zistený na lok. č. 1 (19.VII. 1986, 1♀).

Symmorphus gracilis (BRULLÉ, 1832)

patrí k hojnejším zástupcom tohto rodu murárik. Zistený na lok. č. 6 (5.VI. 1992, 1♀).

Eumenes coarctatus (LINNAEUS, 1758)

je miestami pomerne častým druhom. Zaznamenaný bol na lok. č. 1 (10.IX. 1983, 1♀).

Eumenes pedunculatus (PANZER, 1799)

je hojným druhom, zisteným na lok. č. 8 (24.V. 1992, 1♂) a č. 11 (18.VIII. 2003, 1♀).

Eumenes sareptanus insolatus MÜLLER, 1923

možno v súčasnosti u nás považovať za vzácny a ohrozený druh. Jeho recentný výskyt zo Slovenska uvádzajú napr. SMETANA (2005) a DEVÁN (2007). Prítomnosť druhu sme registrovali na lok. č. 12 (28.VII. 2003, 1♂).

Subfam. Polistinae

Polistes bischoffi WEYRAUCH, 1937

bol prvý krát na Slovensku zistený až v roku 2002, v Malej Fatre, v súčasnosti jestvuje viacej nálezov aj z Bielych Karpát (DVOŘÁK et al., 2006), z oblasti Slovenského krasu (SMETANA & ŠIMA 2011) a pod. Na našom území rozširuje druh svoj areál od SZ na JV. Jeho prítomnosť sme zistili na lokalite č. 11 (12.VI. 2003, 1 robotnica).

Polistes dominula (CHRIST, 1791)

patril u nás ešte v polovici 20. storočia k veľmi vzácnym druhom ôs (BOUČEK & ŠUSTERA 1956). V súčasnosti je ale v teplých oblastiach Slovenska veľmi častý. V skúmanej oblasti je mimoriadne hojným druhom, prítomným zrejme všade. Jeho početný výskyt sme dokumentovali na všetkých navštívených lokalitách.

Polistes gallicus (LINNAEUS, 1767)

bol v minulosti uvádzaný ako *P. foederatus* KOHL, 1898. Je termofilným, ponto-mediterránnym druhom, veľmi vzácné sa vyskytujúcim v najteplejších oblastiach Slovenska. Jeho nálezy z lokality č. 11 (28.VII. 2003, 1 robotnica; 18.VIII. 2003, 1 robotnica) boli publikované v práci, sumarizujúcej jeho rozšírenie na Slovensku (DVOŘÁK & SMETANA, 2007).

Polistes nimpha (CHRIST, 1791)

je na Slovensku všeobecne rozšírený a na niektorých miestach častý. Na sledovanom území je hojným druhom, zaznamenaným na lok. č. 1, 5, 6, 9, 10, 11 a č. 12.

Subfam. Vespinae

Vespa crabro LINNAEUS, 1758

preferuje predovšetkým teplé dubiny a vrbovo-topoľové lužné porasty. Sršňa však nájdeme aj v parkoch, v ovocných sadoch, záhradách a pod. Na skúmanom území je všeobecne rozšírený. Zistený bol na lokalitách č. 1, 4, 5, 6, 7 (veľký počet jedincov odlovených pivnou pascou), 10 a č. 11.

Dolichovespula media (RETZIUS, 1783)

je typickým lesným druhom osy. V minulosti bola považovaná za vzácnu. Najrozšírenejšia je v podhorských regiónoch, v nížinách a pahorkatinách je menej častá. Na skúmanom území sme jej prítomnosť dokumentovali (výlučne pomocou metódy pivných pascí) na lokalitách č. 1 a 7.

Dolichovespula saxonica (FABRICIUS, 1793)

patrí v teplých lesnatých oblastiach k hojným druhom. Na skúmanom území je táto osa zriedkavá, zistená iba na lok. č. 1.

Dolichovespula sylvestris (SCOPOLI, 1763)

patrí na území Slovenska k častým druhom ôs, typickým pre rozmanité lesné biotopy. Ojedinelý nález v skúmanej oblasti pochádza z lok. č. 1.

Vespula germanica (FABRICIUS, 1793)

je bežným druhom predovšetkým v blízkosti ľudských obydľí, na okrajoch lesov a na teplých lesostepných stanovištiach. Spolu s *P. dominula* je na skúmanom území najhojnejšou osou, prítomnou na všetkých navštívených lokalitách.

Vespula rufa (LINNAEUS, 1758)

je na Slovensku všeobecne rozšírená od nížin až do vyšších horských polôh. Početnosť jej populácií však v jednotlivých rokoch dosť silne kolíše. Na skúmanom území je pomerne vzácna, zistená na lok. č. 1 a 3.

Vespula vulgaris (LINNAEUS, 1758)

patrí u nás k najčastejším osám, prítomným na celom území Slovenska. Najhojnejšia je v podhorských a v stredných horských polohách. Na skúmanom území sme jej výskyt zaznamenali na lok. č. 1, 5 a č. 7.

Fam. Sphecidae

Sceliphron curvatum (SMITH, 1870)

je inváznym druhom, pochádzajúcim zo strednej Ázie. V polovici 20. storočia bola zavlečená do Európy. V teplých oblastiach Slovenska patrí v súčasnosti medzi hojné druhy. Zistená na lok. č. 1 (18.VII. 2005, 1♀).

Sceliphron destillatorium (ILLIGER, 1807)

patrí k našim najväčším kutavkám. Roztrúsene sa vyskytuje na väčšine územia Slovenska. Zistená na lok. č. 1 (6.VI. 1993, 1♂), č. 9 (2.VII. 1986, 1♀) a č. 11 (12.VI. 2003, 1♀).

Sphex funerarius GUSSAKOVSKIJ, 1943

je druhom xerothermných trávnatých a lesostepných stanovišť v najteplejších oblastiach Slovenska. Materiál pochádza z lok. č. 4 (10.VII. 1992, 1♀), č. 9 (19.VII. 2008, 1♀) a č. 12 (28.VII. 2003, 1♀ + 1♂).

Podalonia hirsuta (SCOPOLI, 1763)

patrí u nás k hojným druhom kutaviek s ťažiskom rozšírenia v teplejších oblastiach. Zaznamenaná na lok. č. 8 (16.V. 1994, 1♂).

Ammophila campestris LATREILLE, 1809

sa na území Slovenska vyskytuje roztrúsene. Zistená na lok. č. 5 (29.V. 1992, 1♂).

Ammophila heydeni DAHLBOM, 1845

je všeobecne považovaná za vzácnejší druh. V skúmanej oblasti je ale na niektorých lokalitách hojná, predovšetkým na trávnatých xerothermných biotopoch. Zaznamenaná na lok. č. 4, (10.VII. 1992, 2♂♂), č. 8 (22.VI. 1993, 1♂), č. 9 (1.VII. 1986, 1♂) a č. 12 (12.VI. 2003, 1♀; 28.VII. 2003, 1♀; 18.VIII. 2003, 1♀; 8.VII. 2004, 1♀ + 2♂♂).

Ammophila sabulosa (LINNAEUS, 1758)

je na celom Slovensku hojným druhom teplých stanovišť. Materiál pochádza z lok. č. 1 (1.IX. 1982, 1♀; 29.VII. 2009, 1♂).

Fam. Crabronidae

Subfam. Pemphredoninae

Pemphredon fabricii MÜLLER, 1911

býva tiež považovaný za synonymum k *P. lethifer* (SHUCKARD, 1837), alebo za jeho poddruh. Prikláňame sa ale skôr k názoru, ktorý publikovali VEPŘEK & STRAKA (2007). Chápu *P. fabricii* ako samostatný druh. V nížinných a pahorkatinných oblastiach Slovenska je pravdepodobne pomerne častý. Jeho výskyt sme dokumentovali na lok. č. 1 (CHA Levické rybníky, 16.VIII. 1984, 1♀; 29.VII. 2009, 4♀♀) a na mokradných stanovištiach lokality č. 11 (18.VIII. 2003, 1♀).

Subfam. Astatinae

Astata boops (SCHRANK, 1781)

obýva rozmanité xerothermné stanovištia, na ktorých býva pomerne početná. Ako potravu pre plod loví ploštice. Zistená na lok. č. 1 (29.VII. 2009, 1♀) a č. 2 (27.VII. 1993, 1♂).

Astata minor KOHL, 1885

je druhom s podobnou charakteristikou ako predchádzajúci, vyskytuje sa však zriedkavejšie. Zaznamenaná na lok. č. 11 (8.VII. 2004, 2♂♂).

Subfam. Crabroninae

Liris niger (FABRICIUS, 1775)

prípomína pripomína svojim vzhľadom hrabavky (Pompilidae). Je mediteránnym druhom, mimoriadne vzácne sa vyskytujúcim na xerothermných, hlinitých a piesočnatých biotopoch južného a východného Slovenska. Niekoľko historických nálezov z tamojších lokalít uvádza BALTHASAR (1972). Zaznamenaná na lok. č. 8 (16.V. 1994, 1♀).

Tachysphex pompiliformis (PANZER, 1805)

patrí u nás k najhojnejším zástupcom rodu, od nížin až do podhorských polôh. Zistená na lok. č. 11 (18.VIII. 2003, 1♀) a č. 12 (8.VII. 2004, 1♀).

Miscophus bicolor JURINE, 1807

je mediteránnym druhom, na území Slovenska sa vyskytuje roztrúsene. Zaznamenaný na lok. č. 12 (28.VII. 2003, 1♂; 8.VII. 2004, 1♀).

Trypoxylon clavicerum LEPELETIER & SERVILLE, 1825

patrí k pomerne častým druhom rodu *Trypoxylon*. Zistený na lok. č. 5 (3.VII. 1990, 1♀).

Trypoxylon deceptorium ANTROPOV, 1991

je druhom, ktorý ANTROPOV (1991) relatívne nedávno odlišil (spolu s niekoľkými ďalšími druhmi) od *T. attenuatum* SMITH, 1851. Vyskytuje sa predovšetkým na mokradných biotopoch teplých oblastí. Zaznamenaný na lok. č. 1 (30.VI. 2009, 1♂; 29.VII. 2009, 1♀).

Trypoxylon figulus (LINNAEUS, 1758)

je jednou z najhojnejších kutaviiek, čo platí aj pre skúmanú oblasť. Jeho prítomnosť sme dokumentovali na lok. č. 1 (11.VII. 1983, 1♀; 29.VII. 2009, 1♀), č. 5 (21.VI. 1990, 1♂) a č. 10 (10.VI. 2003, 1♀).

Trypoxylon fronticorne GUSSAKOVSKIJ, 1936

patrí naopak k vzácnym druhom. Dlhší čas nebol zo Slovenska známy, v súčasnosti jestvuje viacero nálezov z teplých oblastí, ktoré publikoval napr. DEVÁN (2004). Zistený na lok. č. 11 (8.VII. 2004, 1♂).

Trypoxylon medium BEAMONT, 1945

nepatrí u nás k početne vysoko zastúpeným druhom. Je ale široko rozšírený, od nížin až do podhorských oblastí. Zaznamenaný na lok. č. 8 (24.V. 1992, 1♀).

Crossocerus elongatulus (VANDER LINDEN, 1829)

je jedným z najhojnejších zástupcov rodu. Zaznamenaný na lok. č. 1 (16.I. 1999, 1♀). Neobvyklý termín zberu počas tuhej zimy súvisí s odchytom uvedeného exemplára na okne, priamo vo vnútri bytu. Nakoľko druh obľubuje hniezdenie v pôde je pravdepodobné, že sa do bytu dostal spolu s kvetmi, presunutými tam na jeseň z balkóna.

Ectemnius cavifrons (THOMSON, 1870)

je na Slovensku rozšírený od nížin až do horských oblastí. Nebýva však hojný. Zistený na lok. č. 1 (19.IX. 1995, 1♀).

Ectemnius cephalotes (OLIVIER, 1792)

patrí u nás k relatívne častým druhom, obzvlášť v teplých oblastiach. Zaznamenaný na lok. č. 1 (29.VII. 2009, 1♂).

Lestica clypeata (SCHREBER, 1759)

je veľmi hojným druhom kutavky, preferujúcim hniezdenie v dreve. Jej prítomnosť sme dokumentovali na lokalitách č. 2 (27.VII. 1993, 1♂), č. 5 (26.VII. 1990, 1♀; 31.VIII. 1990, 1♀) a č. 12 (8.VII. 2004, 1♀ + 1♂).

Subfam. Bembicinae

Gorytes laticinctus (LEPELETIER, 1832)

je hojným druhom kutavky, často ho nájdeme aj za oknami ľudských obydlí. Zaznamenaný na lok. č. 1 (4.IV. 2007, 1♀; 22.IV. 2007, 1♀; 20.IV. 2010, 1♂).

Gorytes quadrifasciatus (FABRICIUS, 1804)

patrí k vzácnejším zástupcom rodu. Zistený na lok. č. 9 (19.VII. 2008, 1♂).

Gorytes quinquecinctus (FABRICIUS, 1793)

je veľmi častým druhom, rozšíreným od nížin až do podhorských oblastí. Zaznamenaný na lok. č. 5 (26.VII. 1990, 1♀).

Bembecinus tridens (FABRICIUS, 1781)

je hojným druhom, avšak veľmi striktné viazaným na teplé piesočnaté biotopy. Zistený na lok. č. 1 (30.VI. 2009, 1♂) a č. 4 (10.VII. 1993, 2♀♀).

Subfam. Philanthinae

Philanthus triangulum (FABRICIUS, 1775)

je bežným druhom otvorených xerothermných stanovišť, najmä na hlinitom a piesočnatom podklade. Ako potravu pre svoj plod uprednostňuje včelu medonosnú (*Apis mellifera*). Prítomnosť druhu sme registrovali na lokalitách č. 1 (6.IX. 1983, 1♀; 17.VI. 1984, 1♂; 16.VII. 1984, 1♀; 30.VI. 2009, 2♂♂), č. 2 (27.VII. 1993, 1♀), č. 5 (26.VII. 1990, 1♂), č. 8 (27.VIII. 1991, 1♂), č. 11 (28.VII. 2003, 1♂; 18.VIII. 2003, 1♀) a č. 12 (28.VII. 2003, 1♂; 18.VIII. 2003, 1♂).

Cerceris arenaria (LINNAEUS, 1758)

sa vyskytuje predovšetkým na piesočnatých lokalitách v teplých oblastiach. Zaznamenaná na lok. č. 1 (25.VII. 1986, 1♂).

Cerceris quinquefasciata (ROSSI, 1792)

je v teplých oblastiach Slovenska častým druhom. Zistená na lok. č. 1 (30.VI. 2009, 1♀ + 2♂♂), č. 5 (3.VII. 1990, 1♂) a č. 9 (1.VII. 1986, 2♂♂).

Cerceris ruficornis (FABRICIUS, 1793)

bola v minulosti považovaná za pomerne hojný druh teplých výslnných stanovišť. V súčasnosti je na Slovensku dosť vzácna. Zaznamenaná na lok. č. 11 (12.VI. 2003, 1♂).

Cerceris sabulosa (PANZER, 1799)

je hojným druhom teplých výslnných biotopov. Jej výskyt sme dokumentovali na lok. č. 1 (30.VI. 2009, 2♂♂; 29.VII. 2009, 1♀), č. 5 (26.VII. 1990, 1♂; 31.VIII. 1990, 1♂), č. 11 (28.VII. 2003, 1♀) a č. 12 (28.VII. 2003, 1♀; 18.VIII. 2003, 1♀).

ZÁVER

Na vybraných lokalitách Hronskej a Žitavskej nivy sme spolu zaznamenali 52 druhov zo sledovaných skupín blanokřídlavcov. Za najlepšie preskúmané možno považovať spoločenské osy (Polistinae et Vespinae). Zistených 11 druhov môžeme z hľadiska ich zastúpenia v skúmanej oblasti rozdeliť do 3 základných skupín:

1. Druhy rozšírené na celom území a na väčšine lokalít hojné: *Polistes dominula*, *P. nimpha*, *Vespa crabro*, *Vespula germanica*.
2. Na skúmanom území zriedkavejšie druhy, avšak s početným výskytom v iných, hlavne zalesnenejších a chladnejších oblastiach Slovenska: *Dolichovespula media*, *D. saxonica*, *D. sylvestris*, *Vespula rufa*, *V. vulgaris*.
3. Všeobecne vzácne taxóny, ktorých výskyt na skúmanom území je významný z entomofaunistického hľadiska: *Polistes bischoffi*, *P. gallicus*.

Celkove tak možno konštatovať, že fauna spoločenských ôs má na skúmanom území typický charakter fauny teplých nížin a pahorkatín. Z hľadiska druhového zloženia i zastúpenia najhojnejších taxónov je veľmi podobná faune ôs v priľahlej Hronskej pahorkatine (SMETANA 2006).

Získané poznatky o druhovom zložení fauny muráriek (Eumeninae) a kutaviiek (Spheciformes) sú predovšetkým odrazom použitých metód zberu. Pozoruhodné sú hlavne nálezy viacerých vzácných a lokálnych taxónov, medzi ktoré možno počítať *Antepipona orbitalis*, *Allodynerus delphinalis*, *Eumenes sareptanus insolatus*, *Ammophila heydeni*, *Liris niger*, *Miscophus bicolor*, *Trypoxylon fronticorne*, *Gorytes quadrifasciatus*, *Cerceris ruficornis* a niektoré ďalšie.

Najväčší počet druhov (27) bol zaznamenaný na lok. č. 1, Levice, ktorá však bola navštevovaná oveľa častejšie ako ostatné lokality. Významná je predovšetkým jej východná časť, CHA Levickej rybníky s výskytom viacerých druhov, viazaných na porasty *Phragmites australis* (*Trypoxylon deceptorium*, *Pemphredon fabricii* a iné). Z ďalších lokalít Hronskej nivy si určite zaslúžia pozornosť lok. č.5 Svodov, č. 8 Hronovce (s výskytom *Liris niger*) a tiež č. 9, Kamenín (*Allodynerus delphinalis*, *Gorytes quadrifasciatus* a iné).

Za veľmi hodnotné možno z hľadiska výskytu skúmaných blanokrídlorcov považovať dve lokality Žitavskej nivy, č. 11 a č. 12. Na mokradných biotopoch lokality Maňa (č. 11) sa podarilo zaznamenať *Polistes gallicus* i *P. bischoffi*. Je tak prvou a doposiaľ jedinou lokalitou na Slovensku, kde bol potvrdený spoločný výskyt týchto vzácných druhov ôs. Na lok. č. 11 však boli zistené aj viaceré zriedkavé druhy muráriek a kutaviiek (*Allodynerus delphinalis*, *Ammophila heydeni*, *Astata minor*, *Trypoxylon fronticorne*, *Cerceris ruficornis*). Na lokalite Mojzesovo (č. 12) boli okrem početných hojnejších druhov zaznamenané tiež *Antepipona orbitalis*, *Eumenes sareptanus*, *Ammophila heydeni* a *Miscophus bicolor*.

LITERATÚRA

- ANTROPOV A. V. 1991: O taksonomickom statuse *Trypoxylon attenuatum* Smith, 1851 i blizkích vidov rodu *Trypoxylon* (Hymenoptera, Sphecidae). [On taxonomic rank *Trypoxylon attenuatum* Smith, 1851 (Hymenoptera, Sphecidae)]. *Entomologičeskoe Obozrenie* **70**: 672-684.
- BALTHASAR V. 1972: Grabwespen – Sphecoidea. *Fauna ČSR* Bd. **20**. ČSAV, Praha, 471 pp.
- BOGUSCH P., STRAKA J. & KMENT P. (eds.) 2007: Annotated checklist of the Aculeata (Hymenoptera) of the Czech Republic and Slovakia. Komentovaný seznam žahadlových blanokřídlých (Hymenoptera: Aculeata) České republiky a Slovenska. *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae, Suppl.* **11**: 1-300.
- BOUČEK Z. & ŠUSTER O. 1956: Vosa Československé republiky. *Přírodovědecký Sborník Ostravského Kraje* **17**: 482-497.
- DEVÁN P. 2004: Kutavky (Sphecidae), hrabavky (Pompilidae), zlatenky (Chrysididae), murárky (Eumenidae) a osy (Vespidae) NPR Tematínska lesostep, na lokalite Lúka

- a v PR Kňaží vrch (Považský Inovec, západné Slovensko), získané Malajseho pascou v rokoch 1999 a 2000. *Naturae Tutela* **8**: 143-151.
- DEVÁN P. 2007: K poznaniu hmyzu nivy Váhu v úseku Trenčín – Nové Mesto nad Váhom. *Naturae Tutela* **11**: 161-170.
- DOLLFUSS H. 1991: Bestimmungsschlüssel der Grabwespen Nord und Zentraleuropas. *Staphia* **24**: 7-246.
- DVOŘÁK L. 2007: Social wasps (Hymenoptera: Vespidae) trapped with beer in European forest ecosystems. *Acta Musei Moraviae, Scientiae biologicae* (Brno) **92**: 181-204.
- DVOŘÁK L. & ROBERTS S.P.M. 2006: Key to the paper and social wasps of Central Europe (Hymenoptera: Vespidae). *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae* **46**: 221-244.
- DVOŘÁK L., SMETANA V., STRAKA, J. & DEVÁN P. 2006: Present distribution of the paper wasp *Polistes bischoffi* Weyrauch 1937 in the Czech republic and in Slovakia with notes to its spreading (Hymenoptera: Vespidae). *Linzer Biologische Beiträge* **38**: 533-539.
- DVOŘÁK L. & SMETANA V. 2007: Present knowledge of distribution of paper wasp *Polistes gallicus* (Hymenoptera, Vespidae, Polistinae) in Slovakia. *Entomofauna carpathica* **19**: 70-71.
- SCHMID-EGGER CH. 2004: Bestimmungsschlüssel für die deutschen Arten der solitären Faltenwespen (Hymenoptera, Eumenidae). Pp. 54-90. Deutscher Jugendbuch für Naturbeobachtung, Hamburg, 108 pp.
- SMETANA V. 2005: Výsledky prieskumu vybraných skupín blanokřídlcov (Hymenoptera) na lokalitách v okolí obce Beša v CHKO Latorica. *Naturae Tutela* **9**: 129-133.
- SMETANA V. 2006: Spoločenské osy (Hymenoptera: Polistinae et Vespinae) v Hronskej pahorkatine. *Naturae Tutela* **10**: 153-157.
- SMETANA V. (in press): Čmele (Hymenoptera: Bombini) na mokradných biotopoch Žitavskej nivy. *Rosalia* (Nitra) **22**:
- SMETANA V., SMETANOVÁ E. & LEHOCKÝ, J. 1992: Osy (Hymenoptera, Vespidae) okolia Mochoviec a Levíc. *Acta Musei Tekovensis Levice* **1**: 145-153.
- SMETANA V. & ŠIMA P. 2011: Čmele a spoločenské osy (Hymenoptera: Bombini, Polistinae et Vespinae) na Silickej planine (Slovenský kras) a v priľahlej časti Bodvianskej pahorkatiny. *Naturae Tutela* **15/1**: 87-99.
- VEPŘEK D. & STRAKA J. 2007: Apoidea: Spheciformes (kutílky). Pp. 191-239. In: BOGUSCH P., STRAKA J. & KMENT P. (eds.): Annotated checklist of the Aculeata (Hymenoptera) of the Czech Republic and Slovakia. Komentovaný seznam žahadlových blanokřídlých (Hymenoptera: Aculeata) České republiky a Slovenska. *Acta Entomologica Musei Nationalis Pragae, Supplementum* **11**: 1-300.

Recenzent: RNDr. Peter Šima, PhD.